

## 4. Електронні петиції в Україні як інструмент взаємодії громадян з органами влади: ефективність, обмеження та практичний вплив

### Вступ

Електронні петиції є одним із найбільш поширених інструментів електронної демократії, що забезпечує громадянам можливість безпосередньо звертатися до органів державної влади та привертати увагу до суспільно значущих питань. В Україні механізм електронних петицій функціонує на загальнодержавному та місцевому рівнях і покликаний посилювати взаємодію між громадянами та державою, сприяти підвищенню відкритості влади та розширювати можливості участі громадськості у формуванні державної політики.

Відповідно до чинного законодавства, для обов'язкового розгляду електронної петиції, адресованої Президенту України, Верховній Раді України або Кабінету Міністрів України, необхідно зібрати не менше 25 000 підписів протягом 90 днів. Після досягнення встановленого порогу відповідний орган влади зобов'язаний розпочати процедуру розгляду та надати офіційну відповідь у визначені законом строки.

Водночас наявність визначеної процедури не завжди гарантує реальний вплив електронних петицій на процес ухвалення рішень. Юридична природа цього інструменту передбачає обов'язок органу влади розглянути звернення та надати відповідь, однак не встановлює обов'язку реалізовувати запропоновані ініціативи. У зв'язку з цим ефективність електронних петицій визначається не лише кількістю зібраних підписів, а й змістом відповіді, відповідністю питання компетенції органу влади та можливістю подальшої реалізації запропонованих змін.

Метою цього дослідження є оцінка ефективності електронних петицій в Україні шляхом порівняння практики їх розгляду Президентом України,

Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України, а також виявлення ключових обмежень, що впливають на результативність цього інструменту.

## Аналітична частина

Електронні петиції були інституціоналізовані в Україні у 2015 році після внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» та запровадження відповідних процедур їх розгляду. З цього часу вони стали складовою ширшої системи електронної демократії та одним із каналів комунікації між громадянами та державою. Водночас механізм електронних петицій має суттєве правове обмеження: петиція не є актом прямої демократії та не створює юридичного обов'язку ухвалювати відповідні рішення. Її основна функція полягає у фіксації та артикуляції суспільного запиту.

Саме ця особливість формує розрив між очікуваннями громадян та правовою природою інструменту. Частина громадян сприймає петицію як механізм прямого впливу на державну політику, тоді як фактичний результат залежить від політичної волі, компетенції органу влади, конкретності вимог та складності порушеного питання.

Практика застосування електронних петицій свідчить про їх переважно опосередкований вплив на формування державної політики. Петиції щодо відкритих виборчих списків, депутатської недоторканності, захисту тварин та легалізації медичного канабісу не завжди трансформувалися безпосередньо в нормативно-правові акти, однак підтримували відповідні теми у публічному порядку денному та впливали на законодавчі дискусії. Таким чином, на загальнодержавному рівні електронні петиції виконують функцію накопичення та артикуляції суспільного запиту.

**Таблиця 1. Порівняльна характеристика електронних петицій до органів державної влади**

| Критерій | Президент України | Верховна Рада України | Кабінет Міністрів України |
|----------|-------------------|-----------------------|---------------------------|
|----------|-------------------|-----------------------|---------------------------|

|                                                    |                             |                                     |                                   |
|----------------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------------------|-----------------------------------|
| Поріг підтримки                                    | 25 000 підписів             | 25 000 підписів                     | 25 000 підписів                   |
| Строк збору підписів                               | 90 днів                     | 90 днів                             | 90 днів                           |
| Строк початку розгляду                             | До 3 робочих днів           | До 3 робочих днів                   | До 3 робочих днів                 |
| Строк надання відповіді                            | До 10 робочих днів          | До 10 робочих днів                  | До 10 робочих днів                |
| Кількість успішних петицій у період воєнного стану | 351                         | 4                                   | 37                                |
| Характер відповіді                                 | Прямі дії, доручення, укази | Рекомендації, передача до комітетів | Виконавчо-адміністративні рішення |

**Аналітичний висновок.** Незважаючи на однакові нормативні умови розгляду, практична результативність електронних петицій суттєво відрізняється залежно від інституції-адресата. Найбільшою популярністю серед громадян користується інститут Президента України, тоді як парламентський механізм петицій демонструє найнижчий рівень підтримки.

У період дії воєнного стану спостерігається нерівномірний розподіл успішних петицій між органами влади. Найбільша кількість петицій, які подолали встановлений поріг підтримки, була адресована Президенту України (351), тоді як до Кабінету Міністрів України таких петицій надійшло 37, а до Верховної Ради України - лише 4. Це може свідчити про сприйняття президентської платформи як більш доступного та видимого каналу комунікації з владою.

Усі три інституції мають однакові нормативно встановлені строки розгляду петицій, однак фактична швидкість реагування відрізняється. У практиці Президента України частіше простежується оперативне реагування, тоді як для Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України характерні складніші процедури опрацювання та реалізації запропонованих ініціатив.

Починаючи з 2019 року, щорічно реєструється від 12 до 15 тисяч петицій, адресованих Президенту України. Якщо у 2019-2021 роках вони стосувалися широкого спектра соціально-політичних питань, то після 2022 року тематика суттєво змінилася. Значна частина петицій стосується присвоєння звання Героя України військовослужбовцям, які загинули під час захисту держави, а також питань обороноздатності.

**Таблиця 2. Еволюція тематики електронних петицій в Україні**

| Період          | Основні теми петицій                                                                                  |
|-----------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2019-2021 роки  | Соціальний захист, права людини, виборча реформа, екологія, антикорупційна політика                   |
| Після 2022 року | Обороноздатність, присвоєння звання Героя України, підтримка військових, права постраждалих від війни |

**Аналітичний висновок.** Повномасштабна війна суттєво змінила зміст суспільних запитів. Якщо до 2022 року громадяни переважно порушували питання соціально-економічного розвитку та реформ, то після початку повномасштабного вторгнення домінуючими стали питання безпеки, підтримки військовослужбовців та вшанування пам'яті загиблих.

Продовження аналітичної частини міститиме аналіз відповідей органів влади на електронні петиції, типологію відповідей, ключові обмеження механізму та підсумкові висновки дослідження.

## Продовження аналітичної частини

Кабінет Міністрів України займає проміжну позицію за кількістю підтриманих електронних петицій. Значна частина звернень до уряду стосується соціально-економічної політики, грошового забезпечення, діяльності центральних органів виконавчої влади та внесення змін до підзаконних нормативно-правових актів. Специфіка компетенції Кабінету Міністрів України зумовлює переважання питань, пов'язаних із реалізацією державної політики та адмініструванням окремих сфер суспільних відносин.

Верховна Рада України демонструє найнижчий рівень результативності електронних петицій серед аналізованих органів влади. У період 2017-2026 років встановлений поріг підтримки пододала обмежена кількість парламентських петицій. Тематика таких звернень

охоплює питання освіти, науки, охорони здоров'я, прав і свобод людини та вдосконалення законодавства. Після початку повномасштабного вторгнення помітно зросла кількість петицій, пов'язаних із правовим статусом осіб, які постраждали від війни, та реалізацією прав громадян в умовах воєнного стану.

Відповіді на електронні петиції мають офіційний характер, однак їх зміст істотно відрізняється залежно від повноважень органу влади. Президент України частіше використовує інструменти прямої дії: видає укази, надає доручення або ініціює подальші управлінські рішення. Кабінет Міністрів України переважно надає відповіді виконавчо-адміністративного характеру, а Верховна Рада України часто обмежується рекомендаційними висновками або передачею питання на розгляд профільних комітетів.

**Таблиця 3. Типологія відповідей на електронні петиції**

| Тип відповіді      | Характеристика                                                  | Приклад                                         |
|--------------------|-----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| Формальна          | Посилання на законодавство або перенаправлення до іншого органу | «Питання належить до компетенції іншого органу» |
| Роз'яснювальна     | Пояснення чинної політики або законодавства                     | «Чинне законодавство вже регулює це питання»    |
| Орієнтована на дію | Передбачає конкретні кроки або рішення                          | Ініціювання змін, доручення, нормативні акти    |

**Аналітичний висновок.** Найбільший практичний вплив мають відповіді, орієнтовані на конкретні управлінські дії. Водночас значна частина відповідей органів влади залишається формальною або роз'яснювальною, що обмежує реальний вплив електронних петицій на процес ухвалення рішень.

З позиції публічного управління ефективна відповідь на електронну петицію має містити чітку управлінську логіку: що буде зроблено, ким і в які строки. Проте значна частина відповідей обмежується описом ситуації або викладенням позиції органу влади без визначення конкретних дій, строків реалізації чи відповідальних суб'єктів. Це формує ситуацію, за якої формальна прозорість не завжди супроводжується змістовною зрозумілістю для громадян.

Проблема ефективності електронних петицій полягає не лише у кількості зібраних підписів, а й у відсутності механізмів подальшого супроводу підтриманих ініціатив. Наразі законодавство не передбачає обов'язкового моніторингу реалізації пропозицій, викладених у петиціях, а також не встановлює механізму звітування органів влади щодо виконання заявлених заходів.

**Таблиця 4. Ключові обмеження механізму електронних петицій**

| Обмеження                                         | Прояв                                            | Наслідки                             |
|---------------------------------------------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------|
| Відсутність обов’язковості виконання              | Орган влади зобов’язаний лише розглянути петицію | Обмежений вплив на державну політику |
| Відсутність інтеграції у цикл формування політики | Немає механізму реалізації підтриманих ініціатив | Втрата суспільного запиту            |
| Формальний характер відповідей                    | Відсутність строків та відповідальних осіб       | Зниження довіри громадян             |
| Невідповідність очікувань і повноважень           | Громадяни очікують негайних рішень               | Розчарування у механізмі петицій     |

**Аналітичний висновок.** Головним викликом залишається перехід від формального розгляду петицій до їх повноцінної інтеграції у процес формування та реалізації державної політики. Лише за умови посилення механізмів реалізації та контролю електронні петиції можуть перетворитися з консультативного інструменту на дієвий механізм участі громадян в управлінні державними справами.

## Висновки

Аналіз електронних петицій у 2021-2026 роках свідчить про зростання громадянської активності у використанні цього інструменту, особливо в умовах воєнного стану. Водночас ефективність механізму суттєво варіюється залежно від адресата петиції, характеру порушеного питання та формату відповіді органу влади.

Основним системним обмеженням залишається відсутність інтеграції електронних петицій у повний цикл формування державної політики. Досягнення необхідної кількості підписів не створює обов’язку органу влади ініціювати нормативні зміни, розробляти план дій або здійснювати подальший контроль за реалізацією порушеного питання.

Додатковими обмеженнями є нерівномірна результативність залежно від інституції-адресата, переважання процедурних відповідей над управлінськими рішеннями та невідповідність між очікуваннями громадян і фактичними можливостями механізму електронних петицій.

Таким чином, електронні петиції в Україні виконують важливу функцію комунікації між громадянами та державою, однак їхній реальний вплив на формування державної політики залишається обмеженим. Подальший розвиток цього інструменту потребує посилення його інтеграції у процес ухвалення рішень, підвищення якості відповідей органів влади та забезпечення більшої прозорості подальшого опрацювання підтриманих ініціатив.

## Рекомендації

1. Запровадити єдиний стандарт відповіді на електронні петиції, який міститиме позицію органу влади, перелік можливих дій, строки реалізації та відповідальних суб'єктів.
2. Впровадити систему статусів опрацювання петицій: «у роботі», «реалізовано», «частково реалізовано», «відхилено з обґрунтуванням».
3. Забезпечити зрозумілу структуру відповідей за принципом: проблема - компетенція органу - рішення або причина відмови - подальші кроки.
4. Розробити механізми моніторингу виконання рішень, прийнятих за результатами розгляду підтриманих петицій.
5. Використовувати електронні петиції не лише як інструмент звернення, а й як джерело аналітичних даних про суспільні запити та пріоритети державної політики.
6. Посилити інформаційну роботу щодо правової природи електронних петицій для зменшення розриву між очікуваннями громадян та реальними можливостями цього механізму.
7. Забезпечити більшу прозорість процесу розгляду та подальшого опрацювання петицій шляхом регулярного публічного звітування органів влади.